

Gyónni szeretnék, harangozó úr

KORUNK
PRÓZÁJA

A rendőrkomisszár felsőbb utasításra hivatkozva reggel kilenc órára tüzette ki az istentiszteletet. Hogy miért éppen kilenc órára, örök titok marad. Mint ahogy arra sem derült fény, hogy a tichilesti-i leprás tábor szökevényei közül tulajdonképpen miért tértek vissza tizennyolcan önszántukból, arra hivatkozva, hogy szeretnének részt venni az Ófelsége születésnapjára rendezett ünnepegen. Az örömmámorban úszó leprások magasztos érzései bizonyára az Ófelsége iránti határtalan szeretetből fakadtak, melyet ötszáz kilométernyire északnyugatra még a legmegértőbb rendőrkomisszár sem fedezhetett volna fel Krisztus hivatásos szolgájának az arcán, aki az unitáriusok egyetlen lelkipásztoraként teljesített szolgálatot a tizezer lelket számláló B. városkában.

Ezen a vasárnapon is, mint minden alkalommal, amikor istentiszteletre készült, sietős léptekkel haladt végig a templomkert elsárgult falevelekkel borított virágágyásai között, s miután becsukta maga után az utcára vezető kiskaput, felnézett a toronyra, és felemelte a kezét. A jeladásra Göröngyi úr még egyszer meghúzta a kötelet, a harangzúgás sóhajjára halkult a templom fatornyában, aztán a hangok felszívódtak az elcsituló harangba. A tiszteletes úr pedig lassú léptekkel megindult a templom bejárata felé. Göröngyi úr is lejöhetett volna a csigalépcsőn, de szemét továbbra is a résen tartotta. Figyelmét a komisszár izgatott alakja kötötte le, aki ünnepi díszben és méltatlankodó taglejtésekkel száguldott be a templomba, majd száguldott ki onnan, s ezt a különös ingajárást addig gyakorolta, amíg a nyitott templomajtóban szembetalálta magát a pappal.

— Az unitáriusok nem szeretik a királyt, tiszteletes úr? — kérdezte kimérten, mert úri ember volt. Cselédei finomkodó köhéccseléssel adták tudtára, hogy szólni kívánnak vele, felesége önagysága pedig rendszeresen megjelent az Unitárius Nőszövetség jótékonyági báljain, a legújabb francia divat szerint öltözve, szűk brokát ruhában, apró kis uszályal.

— Az unitáriusok tíz órára szoktak istentiszteletre jönni, rendőrkomisszár úr. Mindössze erről van szó.

— Miért? — hangzott el az újabb „körösztkérdés“.

A komisszár ugyanis két évtizede azon szorgoskodott, hogy az emberek fedezzék benne a jó rendőr nemzetközi normákkal mérhető tulajdonságait, azaz Salamon bölcsességét, Jób türelmét, Mózes vezéri képességeit, Nagy Sándor stratégiai tudását, Dávid hitét, Linkoln Ábrahám diplomáciai ügyességét, Konfucius elnézését és természetesen a büntetőtörvénykönyv és a bűnvádi eljárás alapos ismeretét, de mindezeket kívül és mellett imádott keresztkérdéseket feltenni, melyekre rendszerint nem kapott választ.

— Majd én megmondom, hogy miért! — mondta kivörösödve. — Azért, mert az unitáriusok nem szeretik a királyt!

— Meglehet — sóhajtott a tiszteletes úr.

— Azért üres a templom?!

Az elmaradt válasz még jobban felbőszítette.

— Még a tichilesti-i szökevény leprások is visszatértek, hogy megünnepeljék a királyt! Erről mi a véleménye?

— Azt hiszem, nem a leghelyénvalóbb párhuzamot vonni az unitáriusok és a leprások között, rendőrkomisszár úr. Még Őfelsége születésnapja sem jogosítja fel önt erre!

A komisszárt most már senki sem vádolhatta volna úriemberséggel. A lelkében tomboló királyimádat és dinasztiatisztelet valami egészen sajátos hördülésben öltött hangot:

— Én magát felségsértésért letartóztatom!

— Jó — mondta a tiszteletes úr. — Bibliát tartó kézre régen nem tettek bilincset ezen a vidéken. Valakinek csak újra kellett kezdeni.

Miután beültek a rendőrségi kocsiba, Göröngyi úr egy ideig döbbenten nézte a templom előtti elnéptelenedett járdarészt, aztán elővette a noteszét, és felírta: „1937. október 15. Elvitték a tiszteletes urat. Háború lesz?” A noteszét visszatette a zsebébe, és megmarkolta a harangkötelet.

Negyed tízkor soha nem harangoztak ebben a városban. Árvíz vagy tüzeset — mondták magukban az emberek. Az Isten még vasárnap is mostohán bánik ezzel a vidékkel.

A harangozó közben azon morfondírozott, kihez kellene segítségért folyamodnia. A katolikus plébános csak jövő vasárnap tart misét, s egy egész hét nagyon hosszú idő ebben a zaklatott világban. Aztán meg ki tudja, hogy a két pap milyen viszonyban van egymással. Haragban azért nem lehetnek, mert a plébános egyszer sem kifogásolta, hogy harangozója, katolikus létére, munkát vállalt az unitárius templomban is. De hát Göröngyi úrnak mindegy volt, milyen templomban húzza a harangot. A haragnak nincsen vallása, szokta mondani, a harang még azt sem tudja, melyik egyháznak szolgál. Az ismerősök élcelődései meg átperegtek Göröngyi úr tudatán, de nem rostokoltak ott egy percig sem, kisuhantak belőle sorban, ahogy például a borbély megjegyzéseit kísérő gyöngyöz névétel is begurult az egyik fülén, és kigurult a másikon. Pedig Zámbo úr hajnyírás közben néha sértésszámba menő kitételeket is megkockáztatott. „Furcsa ember maga, Göröngyi úr — mondta legutóbb is. — Hogy valakinek az legyen a foglalkozása, hogy Isten ünnepi fülbevalóit szólásra cibálja, s ezért két egyháztól zsebeli be a pénzt! Uram, maga a legfurfangosabb üzleti zseni ebben a városban!”

Göröngyi úr most igazán nem pénzért harangozott. A harangszó mintha összefogta volna tanácstalanságának szerteágazó gondolatait, s arra is jó volt, hogy elűzze az ólálkodó gyávaságot, mely ilyenkor óhatatlanul megkörnyékezi az embert. A nyomasztó felelősségérzet, hogy egyetlen szemtanúja volt az iménti jelenetnek, ráébresztette személyének fontosságára, s ez némi önbizalmat adott, de tanácstalanságát is növelte. Tenni akart valamit, csak nem tudta, hogy mit. S persze azt sem tudhatta, hogy nem ő volt az egyedüli szemtanú. A másik, aki fültenúja is volt a jelenetnek, átmászott a szomszédos iskolakert kerítésének meglazult lécei között, végiglépkedett a templomhoz vezető fővényen, majd a templomtorony bejáratához érve megindult felfelé a haranghoz vezető csigalépcsőn.

Göröngyi úr az egyik keresztgerendán üldögélt, saját fontosságára való rá-döbbenését próbálta kipihenni. Jogi ügyekben nem volt járatos, de csiklandozta a gondolat: mi lenne, ha feljelenené a komisszárt hatalommal való visszaéléssel vádolva? Igen ám, de hol kell egy rendőrkomisszárt feljeleníteni? Erre csak Zámbo úr tudna pontos választ adni, viszont Göröngyi úrnak elment a kedve a mindentudó borbélytól, múltkori élcelődéseit ugyan nem vette zokon, de beszélgetésük egyéb vonatkozásai nem voltak inyére. Mert hogy jön valaki ahhoz, hogy őt bolsevista prédikátornak titulálja? S mindezt hajnyírás közben, hanyagul, úgy egyebek között. Pedig csak arról beszélgettek, hogy a legújabb kormányhatározat szerint megvonják a zsidó kereskedőktől a szentképek, egyházi kegyeszerék és imakönyvek árusítási jogát.

— Szegény Friedmann úr! — jegyezte meg a harangozó, és valóban sajnálta a zsidó kegyeszerárust, akinek még a nagyapja létesítette az üzletet, az unitárius templommal szemközt, a főtér másik oldalán, a mézsárszék és a Posta épülete között.

— Nem szegény az, uram! — csúfondároskodott a borbély. — A hámrétege alá dollárból csináltatott magának testre szabott tapétát, s csak azért mozog olyan finoman, hogy ne gyűrődjék össze benne a valuta.

Göröngyi úr nem szerette az izetlen tréfákat, nem is reagált rájuk, egyszerűen elengedte a füle mellett, és ott folytatta a gondolatmenetet, ahol megszakították.

— Ha elmennék a komisszárhoz, vajon ki tudnám eszközölni, hogy ne zárják be az üzletét? — kérdezte elgondolkozva.

A borbély kezében megállt az olló.

— Mondja, maga kommunista vagy zsidó?

— Egyik sem.

— Én elhiszem, de hogyan tudja ezt bebizonyítani a rendőrségen?

— Miért kellene nekem ilyesmit bizonyítani?

— Azért, uram, mert ha a kegyeszerárus sorsát ennyire a szíven viseli, s még lépéseket is szándékszik tenni az érdekében, akkor a komisszárnak eszébe juthat a legújabb jelszó, amely kormánykörökben divattá vált mostanában: „Nem minden zsidó kommunista, de az összes bolsevista prédikátor zsidó!“ Mit szól hozzá?

— Nézzé, Zámbo úr — szólalt meg a harangozó restelkedve —, én igazán be tudnám bizonyítani, hogy nem vagyok zsidó.

Zámbo úr néha hörgésszerűen röhögött. Ilyenkor megfogózkodott a fogasban, hogy ne vágódjék el, mert fizikailag is igénybe vette a testén végighullámzó hangorkán, amely szokatlanul apró és meglehetősen nyeszlett természetéhez viszonyítva olybá tűnt, mint macskából kiáramló oroszlánbögés. Most is fogta még a fogast, amikor megszólalt:

— Uram, ha maga azt hiszi, hogy a szerszám után ítélik meg a nemzetiségi hovatartozást, akkor magával kapcsolatban csak Arisztid—Tasziló—viccek juthatnak eszembe, vagy fegfeljebb tudomásul veszem, hogy találkoztam egy perverz hajlamú egyházi emberrel, s az ilyen szerzet meglehetősen ritkaságzásamba megy a mi szabályokkal agyonrekumozott világunkban. Hát mit gondol, a rendőrkomisszár azzal foglalkozik, hogy a hozzá fordulóknadrágja körül babrál?

Göröngyi úr mintha ráfagyott volna a borbélyszék bőrtámlájára. Rá lehetett volna írni: „Göröngyi Dénes harangozó viaszfigurája. Városi panoptikum.“

— Ismerek, kérem egy zsidót — folytatta a borbély —, aki miután megtudta, hogy felfüggesztik az ügyvédi kamara zsidó tagjainak ügyvédi gyakorlatát, hogy a falusi zsidó kocsmárosoknak el kell hagyniuk eddigi illetőségi helyüket, hogy bezárják a zsidó kávéházakat, hogy felfüggesztik a zsidó színészek színjátszási engedélyét... kérem szépen a fejet kicsit előre... ez az, kérem, így éppen jó... szóval miután rájött, hogy itt olyan szelek kezdenek fújdogni, mint kétezer évvel ezelőtt Rómában, tudja, mit csinált? Végigzokogta a fél várost, hogy meghalt az újszülött gyermeke, s még aznap éjszaka becsempészette a szomszéd vármegye keresztény gyermekmenhelyébe. A temetésen le kellett fogni a hullarészeg saktert, mert erősködött, hogy az új rendeletek szerint meg kell metélni a hullákat is. Attól zavarodott meg a szerencsétlen, hogy éppen aznap tiltották meg a rituális húsvágást a városi vágóhidüzemben, s ebéd után derült ki, hogy nem rituális húst evett. Na, mit szól hozzá?

— Valahogyan segíteni kellene a kegyeszeráruson — mondta a harangozó.

Zámbo úr az égre emelte a szemét.

— Uram, én magának nem vagyok sem a papája, sem a gyámja, de figyel-

meztetem, hogy a jelszó olyan, mint az Alljfeljancsi. Akármit csinál vele, jelszó marad. Például megfordíthatja az előbbi, s előfordulhat, hogy a jövő héten már így lesz érvényes: „Nem minden bolsevista prédikátor zsidó, de minden zsidó kommunista!“ ... Olajat tetszik kérni?

— Keveset.

— Csak hogy fénye legyen... S az új jelszó első fele vonatkozhatik magára is.

— De hát én nem vagyok bolsevista prédikátor! — állt fel Göröngyi úr a pénze után kotorászva.

— Nézze, kedves uram, én meghallgattam magát, és hihetem, amit mond, vagy kétségbe vonom, ez, kérem, teljesen mindegy. Maga tovább húzza a harangot, én tovább nyírom a haját. Nem történt semmi. Az üzlet itt is, ott is ragyogóan fejlődhet. No, de! A komisszár, akinél maga szeretne sliccvizsgálaton jelentkezni, az, kérem, már a harmadik szó közepén bezavarja kegyedet a dutyiba. Ez az élete álma, uram? Egyetlen emberről tudok, aki megtisztulva jött ki onnan, Sánta Betty, városunk egyetlen becsületes keresztény kurvája. Ha látta volna, harangozó úr! És főleg ha érezte volna! Noél-Noél illatot árasztott, mert a kifinomult ízlésű hölgyek kölnivize kizárólag csak a Noél-Noél. Ez az illat, kérem, oly üde és bájos, mint a könnyed, kecses és varázslatos hópehely. Ugyanezt a bájt, ugyanezt a mámorító illatot, ugyanezt az üde ifjúságot sugározza szét a Noél-Noél kölnivíz és parfüm. Egyébként a kifinomult ízlésű urak is használhatják, Göröngyi úr nem óhajt egy üvegecskét? Üzleti érdekeltségeim ugyanis erre is kiterjednek némiképp. Egyelőre csak Sánta Betty vásárolja, akire, mondom, megtisztító hatással volt a dutyi, ugyanis ahogy kiengedték, azonnal kiváltotta a bárcáját. Talán nem említettem, hogy mostanában a maga kegyeszerárásával mászkál, aki rettenetesen lefogyott, bizonyára valamilyen lelki betegségben szenved, talán belerokkant a tudatba, hogy a túlzásba vitt szerelmi aktivitástól összegyűrődik a hámrétege alatti tapéta.

Göröngyi úr tehát végleg elvetette a gondolatot, hogy az unitárius pap ügyében Zámbó úrhoz forduljon tanácsért. Meg kell várnia a plébánost, nincs más megoldás. Eldöntötte hát magában a dolgot, de nem volt kedve leszállni a keresztgerendáról. Valami ott tartotta továbbra is. Valami illat. Valami átható, édeskés illat. Aztán a háta mögött megreccsent a padló.

— Betty vagyok — szólalt meg a nő. — Gyönni szeretnék, harangozó úr.

Göröngyi úr összehúzta magát a keresztgerendán, mint meggémberedett veréb a zúzmarás villanydróton. Aztán olyan óvatosan ereszkedett le a padlózatra, mintha parázskupacok közé kellett volna lépnie. Az elhangzott szöveget még nem tudta felfogni, egyelőre csak az illatot próbálta elviselni, amely vastag hullámokban ölelte körül, megbénította a testét és eltompította az agyát, áthatolt a ruháján és eltömködté a pórusait, egyszóval olyan heves támadást intézett Göröngyi úr ellen, amelyre az élet eddigelé elmulasztotta felkészíteni. Érzékeny lelkületű és szaglású lévén, még az egyházi emberekre annyira jellemző bölcs, szelíd mosoly is lehervadt az arcáról, s körülbelül olyan meglepődéssel bámult Sánta Bettyre, mintha a mennyek Isten-illatát árasztó Gábrriel arkangyal suhant volna le az unitárius templom harangjai közé, s mivel idegen felségterületre került, hangját suttogóra fogva mondaná: „Göröngyi fiam, most te vagy az egyház!“

A harangkötél karnyújtásnyi távolságban csüngött alá, istenhit pihent benne és egy elmaradt istentisztelet, az imák felkúsztak a harang kelyhébe, várták, hogy szétrepülhessenek a négy égtáj felé. Göröngyi úr kinyúlt, megfogta a foszladozó végű harangkötelet, és kötött rá egy hatalmas bogot.

— Ez lenne hát a Noél-Noél? — kérdezte tompán.

— Ugye, kellemes? — mondta Sánta Betty, és közelebb lépett. — Zámbó úr-

tól kaptam ajándékba. Szerinte, ha én használok, senki sem vásárol belőle, s a konkurens cég őt ezért fizeti. Persze nekem is van eszem, mert amikor nagy ritkán meglátogat, dupla tarifát kérek tőle.

— Istenem! — fohászzkodott magában Göröngyi úr. — Segíts meg, édes jó istenem!

— Hát akkor gyónhatok, harangozó úr? — kérdezte újra Sánta Betty szeliden.

— Sajnálom — mondta Göröngyi úr —, én nem gyóntathatok. De jövő vasárnap nálunk misézik a plébános úr, és természetesen gyóntat is. Legyen ott a kápolnában...

— Addig nem várhatok! — szólt közbe Sánta Betty határozottan. — Valakinek azonnal meg kell mentenie a lelkemet!

— Vannak bizonyos előírások, szabályok, melyek mindenki számára kötelezőek.

— Az én lelkem szabálytalan lélek, harangozó úr, így hát csak szabálytalanul lehet megmenteni.

Miközben Göröngyi úr visszaült a keresztgerendára, arcára visszaköltözött az egyházi emberek böles mosolya.

— Nézze, kedves Bettyke — szólalt meg lágyan —, nekem az a dolgom, hogy vasárnaponként meghúzzam a harangokat, s ha foszladozik a kötél vége, rákössek egy-egy bogot. A bogok egyformák, a harangok is szólhatnak egyformán. De akiket beszólít a harangszó, azok, egyháztól-templomtól függően, más-más szabályok szerint imádják az ő istenüket.

Sánta Betty egyre szélesebb taglejtésekkel magyarázott:

— Nekem most nincs szükségem kenetteljes beszédre! Értse meg, harangozó úr, nagyon fontos dologról van szó! Meg kell könyörölnie rajtam, máskülönben végleg elvesztem. Gondolja azt, hogy gyorssegélyben részesít. Ha az orvosom házon kívül van, nekem meg begennyedt valahol a testem, azt hiszi, az ápolónő nem tesz rá valamilyen gyógyszert? Hát most begennyedt a lelkem, harangozó úr! Nem várhatok egy hétig, mert a lélekfertőzés nemcsak egyszerű halált hozhat, hanem a lélek kimúlását is. Még az eretnekekre sem mértek ekkora büntetést. Miközben testük elhamvadt, lelkük ott pihent a Jóisten tenerén. Maga meg hallra akarja ítélni a lelkemet? Vállalná ennek a felelősségét?

Göröngyi úr kibontotta a harangkötél végére csomózott bogot, majd gyorsan visszakötötte. Aztán eszébe jutott, hogy még a tegnap délután vásárolt tíz deka selyemcukrot a fűszeresnél, zsebéből előkötötte a papírzacskót, és szopogatni kezdett egy piros csikos cukorkát.

— Sok fontos ember van ebben a városban, harangozó úr — folytatta Sánta Betty, miközben sánta lábát maga után húzva felült Göröngyi úr mellé a keresztgerendára —, és ne nevéssen ki, ha azt mondom: én vagyok az egyik legfontosabb! Én megérdemlem a segítséget, harangozó úr, mert missziót teljesítek. Lehet, hogy maga nem ért egyet velem, hiszen sosem járt nálam, de ezért nem kell restelkednie. Sajnálom érte egy kicsit, viszont ennek is köszönhető, hogy az egyháztisztelet nagyobb helyet foglal el a lelkemben, mint az istenhit maga. Csodálkozik, ugye? Ne tegye, harangozó úr, mert azért nekem is vannak megingásaim. Amikor például a pap megkérdezte tőlem nyájasan, hogy „ugyan biza, hol lakik a menyecske?“, hirtelen az istenhit agyoncsapta bennem az egyházat, de azért odasúgtam neki, hogy „Főtér hús“, és vártam rá, és nem jött el. És akkor az egyháztisztelet visszabillent bennem a helyére.

Göröngyi úr torkán egészben csúszott le a cukorka, kicsit köhögött tőle, aztán megkezdte mondani magában az Üdvözlégyet.

— Persze sokan nem tudják, milyen fontos szerepem van ebben a városban. Az utolsó vendégemet mínusz két fokos hidegben kergettem ki az utcára egy szál

gatyában, mert azzal tréfálkozott velem, hogy bizonyára nem olvasok újságot, s így nem ismerhetem a legújabb határozatokat sem, miszerint senki sem kereshet harminc százaléknál többet semmiféle üzleten. Ideje lenne hát, hogy leengedjem a tarifát. Ez is olyan egyszerű céllövő volt, harangozó úr, aki tíz körös céltáblának használta a lelket, s gondolta, odapörkölt egyet a közepébe. Aztán sírt az ablakom alatt, hogy dobjam utána a ruháját. Pedig szerinte én nem képviselek semmiféle értéket, s ha ehhez hozzáadom a harminc százalékot, az pontosan egál a nullával. S hát a Noél-Noél, ami rajtam van? S ha ehhez hozzáadom az egész életem, mennyi jön ki, harangozó úr?

Göröngyi úrral először fordult elő, hogy félbehagyta az Údvözlégyet. Leereszkedett a keresztgerendáról, meggémberedett tagjait megmozgatta egy kicsit, aztán elővette a papírzacskót, és megkínálta Sánta Bettyt cukorkával.

— Ez nem olyan egyszerű kérdés, Bettyke, ez már filozófia — bizonytalanodott a harangozó.

— Tanultam én azt is! Volt egy író vendégem, aki mindig felolvasta az utolsó novelláját, s csak azután hajtott munkára. És sok novellát írt, és hetenként háromszor dobtam ki neki a kulcsot. Azóta irodalmi díjat is kapott, s nem hiszem, hogy a díjosztásnál a férfiaság a legdöntőbb szempont. Nahát, az filozófus volt, nekem elhiheti. A doktor úrnak pedig, akinél éveig szolgáltam, olyan kultúrája volt, mint egy irodalom- és zenetudósnak együttvéve. Rendelés előtt Mozartot hallgattunk, délutánonként szolfézásra tanított, s próbálta megértetni velem, hogy Molière nagyobb Ibsennél. Aztán ezt is megértettem, viszont azóta sem értek egyet vele. De ez most nem fontos. Ebéd után le kellett vetköznöm derékig, a doktor úr szűröcsölte a teáját, én meg zenére ringattam magam, azt mondta, hogy az improvizációs készségemet akarja kifejleszteni, pedig csak impotens volt. Akkor még nem tudtam, miért nézi olyan szomorúan a mellemet, pedig olyan mellem volt, hogy Aphrodité sírögörcsőt kapott volna a látványától. Maga azt mondja erre, hogy perverzítás, talán még a liliomtiprás is eszébe jut, hiszen tizenöt éves voltam mindössze, én pedig azt mondom: üzlet. Mert anyám azzal szegődtetett el hozzá cselédnek, hogy a doktor úrnál szolgálni annyit jelent, mint világot látni, s közben még az is elképzelhető, hogy ember lesz belőlem. Hát úgy nézzem rám, harangozó úr, hogy anyám jóslata beigazolódtott: ember lett belőlem, és nem is akármilyen. És ne gondolja, hogy a sokak által megvetett foglalkozásomat a doktor úrnak köszönhetem. Tőle csak kultúrát tanultam, viselkedni tanultam, gondolkodni tanultam. Hogy meztelenül ringattam magam neki? Az ördöggel is elkárhoztam volna, ha kultúrát ad cserébe. Azóta tudom értékelni a tudás keserűségét és a fájdalom gyönyöreit. Lehetett volna belőlem egyetemi docens is, ha nem vettem volna fel azt a szokást, hogy délután hat és hét között kikönyököljek az ablakba báméskodni. Így kezdődött a pályafutásom. Nevezheti karriernek is, nem sértődöm meg. Mert valóban az.

— Bocsásson meg, hogy megállítom — szólalt meg Göröngyi úr bizonytalanul —, de azt hiszem, nem hallgathatom tovább. Ezek olyan intimitások, melyeket nem kellene elmondania senkinek.

— Mindez hozzátartozik a gyónásomhoz, harangozó úr, most már végig kell hallgatnia — makacsodott Sánta Betty.

Göröngyi úr az esetleges következményekre gondolt. A mérleg egyik serpenyőjében ott volt mindkét, elég jól fizetett állása, a másik serpenyőben Sánta Betty ült a keresztgerendán, világoskék, átható tekintettel, Noél-Noél illattal, rövidebb bal lábbal, huszonöt-huszonhat évesen.

— S mi lesz, ha megtudja valaki? — kérdezte aztán a harangozó.

— Semmi sem lesz — mondta Sánta Betty. — Az Isten már úgyis tudja, a plébános úrnak maga fogja megmondani.

— Jó — mondta a harangozó belenyugvóan. — A plébános úrnak én fogom megmondani.

— Akkor folytathatom?

— Folytassa, Bettyke.

— Mondom, délutánoként az ablakban ácsorogtam és nézegettem a járókelőket. Szobám alacsony ablakai a Fötérre nyíltak. Ez a házakkal körülépített, négyzet alakú terület jelentette álmaim színpadát és életem tulajdonképpeni színpadát is, ahol csak statisztának számíthattam a hozzám képest egytől egyig rangos szereplők között. A doktor úr cselédje voltam, semmi több. Mintha minden délután ugyanazt a szindarabot játszották volna, változatlan díszletek között, ugyanazokban a kosztümökben. Én meg álltam az ablakban, és magamban előre mondtam, melyik jelenet következik. Az egyiknek Hikkel úr volt a főszereplője. Pontosan hat órákor lépett ki a sötétzöldre festett kiskapun, ellépett fűszerüzlete kirakata előtt, befordult a sarkon, majd a mézárszék és a kegyserárus üzlete mellett elhaladva megállt a Posta épületénél. Bobóhoz, a világháború után megjelent lábatlan koldushoz szólt néhány szót, aki egész nap a csonkjain üldögél azóta is. Nézze meg, harangozó úr, most is ott van, talán innen is oda lehet látni valamelyik repedésen. Azt beszélik, hogy a Hosszútávfutó szokta a nyakába venni, reggel ötkor leteszi a járda szélére, aztán továbbnyargal. Este tizenegykor meg futtában felnyalábolja, és otthon leengedi a küszöb elé. Menet közben Bobó elpotyogtatja az azip összekezdült aprópénznek egy részét, úgyhogy minden egyes alkalommal ordítózva válnak el egymástól, a Hosszútávfutó hazalohol, Bobó meg bevonzolja magát a városzéli viskójába, s elnyűtt szalmazsákján összeszámolja a sapkájában maradt érméket. Egyébként ez a mocskos sapka kettős szerepet töltött be, a nyilvánvaló rendeltetésén kívül Hikkel úr céldobói tehetségének bizonyítékául is szolgált, ugyanis amikor elért a mozi bejáratához, megfordult, és olyan hat-hét méterről a sapkába csillantott egy pénzdarabot. Bobó hálás röhögése betöltötte a fél teret, én is jól hallottam mindig, csak a röhögéstől eltorzult arcát nem tudtam elképzelni. Amióta megjelent nálunk, nem tudom, megfigyelte-e a harangozó úr is, Bobónak csak a szeme látszik ki az arcát elfedő kendő fölött... Aztán már csak a vendéglő volt hátra, újabb fordulás, és a sarokház első nyitott ablakában ott álltam én.

— Csókolom, Hikkel úr — mondtam udvariasan. A doktor úr arra tanított, hogy nekem mindenkinek köszönnöm kell.

— Szervusz — mondta Hikkel úr, és nem nézett rám. Messziről láthatta, hogy csak én vagyok ott, nem volt érdemes az ablak felé fordulnia.

A jelenet nap mint nap megismétlődött, hajszálpontosan mindig ugyanúgy, a rendezői utasításokat mindenki betartotta. Hikkel úr abban az órában végezte a napi egészségügyi sétáját, céldobó-edzéssel egybekötve. Ez a Fötér ötszöri körbesétálását jelentette, öt pénzdarab-csillanást, és Bobó ötször megismételt hálás röhögését. Az én egyszeri köszönésem nem sokat nyomott a latban. Egy nap elhatároztam, hogy valamiképpen megviccelem a rendezőt, szerepet vállalok én is, hadd színesedjék valamivel az az unos-untalanig lejátszott jelenet. Amikor Hikkel úr másodszer is az ablakom alá ért, újra kiszóltam:

— Csókolom, Hikkel úr!

— Szervusz — mondta maga elé, és továbblépett.

Öt-harc perc múlva érkezett hozzám ismét.

— Csókolom, Hikkel úr! — köszöntem harmadszor is.

— Szervusz — mondta, és rám emelte a szemét. Hosszan, fürkészve, értetlenül, mint a kezdő színész, aki rossz végszót kapott. Én meg szereplővé váltam, valakivé váltam, hiszen Hikkel úr rám nézett, megnézett, sőt visszanézett. Amikor negyedszer ért az ablakom alá, megállt.

— Hogy vagy? — kérdezte halkán. Majdnem elsírtam magam a boldogságtól.
— Jól — mondtam megilletődve.
— Nézdegélsz?
— Nézdegélek, Hikkel úr, kérem.
— Hát, nézdegélj — mondta Hikkel úr helybenhagyóan, és lassan tovább-
sétált.

— Köszönöm szépen — rebegetem utána.
Amikor ötödször is megkerülte a Főteret, Bobónak nem adott semmit. Bobó
nem tudott beletörődni a szokatlan eljárásba, és Hikkel úr után ordított:

— Bobó, bobó, bobó! — Mást sosem mondott.
— Hogy hívnak? — kérdezte Hikkel úr barátságosan.
— Bettynek — mondtam mosolyogva. Megilletődöttségem hirtelen elmúlt, hi-
szen egyenrangú voltam a többi szereplővel, talán még Bobónál is fontosabbnak
éreztem magam.

— Szereted a csokoládét? — kérdezte.
— Nagyon-nagyon szeretem! — mondtam lelkesen.
— Akarsz?
— Akarok, Hikkel úr, kérem! Akarok! — A csokoládéért mindig ekstázisba
jöttem, rendszerint ugyanis csak karácsonykor kaptam egy darabkát. Azóta is a
karácsonyt érzem a legszentebb ünnepnek.

— Itt van! — mondta Hikkel úr, zsebéből előhúzott egy nagy tábla tejsoko-
ládét, és letette az ablak párkányára. — Csakhogy nem adom ingyen, meg kell
szolgálnod érte, kislányom.

— Mit kell csinálnjak? — kérdeztem mohón.
— Lépj hátrább! — mondta Hikkel úr.
Már a szoba közepén voltam, amikor megállított.
— Gombold ki a ruhádat! — mondta tompán.
— Csak ennyi az egész? — buggyant ki belőlem a nevetés, és gyors moz-
dulatokkal leráncigáltam magamról a ruhát. Meleg nyár volt, nem hordtam alatta
semmit. Magamban meg azon mulattam, hogy akikkel összehoz a sors, azok rögtön
az improvizációs készségemet akarják kifejleszteni. Hát elkezdtem ringatni magam,
ahogy a doktor úr tanított, behunyt szemmel, karomat az égnek emelve.

— Így jó? — kérdeztem.
Nem felelt. Kinyitottam a szemem. Mintha bábszínházat láttam volna. Az
ablak széles nyílása színpadnak tűnt, a párkány helyettesítette a paravánt. Bábuk
helyett Hikkel úr mozdulatlan fejét lehetett szemügyre venni. Háttérül a foszla-
dozó felhőkkel teleragasztott nyári égbolt szolgált, jobbról odalátszott a Főtér
közepén felállított, fáradtan működő szökőkút, balról Bobó meggömbült hátának
sötét foltja jól ellensúlyozta a fényes, világító égboltot. Én szerepeltem, s mégis
Hikkel úr volt a szereplő. Azaz nem is ő, csak a szeme. Hasonlított a doktor úr
szomorúan néző szeméhez, csak sokkal kifejezőbbnek éreztem a szembogarában
összesűrűsödött fájdalmat, mintha gyászt hordott volna benne. Akkor nem tudtam
megfogalmazni magamnak, most azt mondanám, hogy sűrűn pislákoló szemhéja
szél lengette szemfedőnek tűnt szembogara koporsóján. Nem tudtam elképzelni,
hogy kinek vagy minek a temetésére kerültem oda nézőnek, csak azt láttam, hogy
a fekete koporsó mind nagyobbra növekszik és egyre sötétebbre mélyül Hikkel
úr szembogarában. Olyan nagyra és sötétre, hogy nekem is fájdalmat okozott.

— Valami baj van, Hikkel úr? — kérdeztem részvétellel.
Hikkel úr jól játszotta a ráosztott szerepet azon a próba nélküli előadáson,
annak az egyetlen nézőnek, aki még mindig ott álldogált meztelenül a szoba egyet-
len, színes rongyszőnyegén.

— Mi a baj, Hikkel úr?

— Később visszajönnék — mondta fájdalommal telített, reszketős hangon —, hogy az éjszaka fényeiben is megnézzelek. Csakhogy te nem leszel itt, és én nem láthatlak a holdfény sugarában.

— Dehogynem láthat! — mondtam vigasztalón. — Hiszen itt leszek! Várni fogom az ablakban, ha akarja.

— Pontban éjfélnél! — mondta.

— Igenis.

— Hát akkor, szervusz — mondta.

— Csókolom, Hikkel úr! — köszöntem el vidámabban, mert az ő szembogarában is vége volt már a temetésnek.

Éjfélnél ott álltam a nyitott ablakban, hűvös nyári éjszaka volt, de egyáltalán nem fáztam, talán mert jóval Hikkel úr érkezése előtt elkezdtem ringatni magam. Vagy annak a felüvegnyi hajolajnak köszönhetem, hogy nem voltam még csak libabőrös sem, amit elcsentem a doktor úr fürdőszobájából, és bekentem vele a mellemet, hogy mozgás közben csillogjon a holdfény sugarában.

Amikor Hikkel úr megérkezett, odaálltam egészen közel hozzá, hogy jól láthasson.

— Csokoládét tetszett hozni? — kérdeztem.

Válaszként bedobott vagy tíz tábla tejszokoládét a szobámba, aztán ő is utánuk zúdult. A rongyszőnyegen vesztettem el a szüzességemet, és őszintén sajnáltam, hogy Hikkel úr a hajolajjal összekeverte a ruháját, le is hülyézett, amikor észrevette, és igazat adtam neki, mert ugyan ki hallott még ilyesmit, hogy valaki bekenje a testét hajolajjal. Hát, így indult a pályafutásom, harangozó úr.

Göröngyi úr kiemelte a zsebéből a Hikkel úrtól vásárolt selyemcukrot, nézegette egy kicsit, aztán letette maga mellé a keresztgerendára. Olyan bután meredt maga elé, mintha a hallottakból nem értett volna semmit, pedig csak arra gondolt, hogy vajon be kell-e számolnia mindezekről a plébános úrnak, aki bizonyára végighallgatott megrázóbb vallomásokot is a gyóntatófülke félhomályában, ám valószínűnek látszott, hogy a töredelmesen meggyónt vétkeknek valamivel kevesebb közülük volt a testiséghez, mint Sánta Betty rendhagyó esetében. S ilyenkor vajon hány Miatyánk, Üdvözlégy vagy Hiszekegy tisztítja meg a hívő árnyékba borult lelkét?

— Ne essen kétségbe, harangozó úr — folytatta Sánta Betty csendesesen —, nincs szándékomban elmesélni az egész életemet. Valószínűleg maga is hallott rólam egyet s mást, de pályafutásom kezdetéről semmit sem tudhatott. Erről nem beszéltem soha senkinek, most azonban az egyház színe előtt állok, s hívő vendégeim, akik a pihenés perceiben vagy óráiban — kortól függően — megpróbálják egyéolvasztani bennem az ingatag istenhitet a mélységes egyháztisztelettel, azt magyaráztatják, hogy az egyháznak mindenről tudomást kell szereznie, hogy a vallomások tartalmát hűségesen tudja közölni Istennel.

Göröngyi úr ritkán vetett keresztet kétségbeesésében, az unitárius templomban pedig enyhén szólva különösnek nézett ki a keresztet vető egyházfi, de most megindult a keze, és az Atya—Fiú—Szentlélek—Isten bocsánatát kérte a megtévelyedett hívők számára, akik valamiféle távirdai szolgálatnak képzelik az egyház intézményét.

— Látom, szörnyülködik a balgaságon, harangozó úr, és igaza van, de rossz is teszi, mert akkor a gyalázat hallatán mivé tudja fokozni a szörnyülködést? Ezek az urak ugyanis állítólag engem is meg szoktak gyónni a plébános úrnak, de csak teszik magukat, szinte semmiben sem hisznek, egyikük például azon röhögte halálra magát a minap, hogy ezelőtt egy évvel huszonöt Hiszekegyet róttak ki neki penitenciaként, mivelhogy beszennyezte velem a házasság szentségét, utoljára meg ugyanezért a vétékért tíz Hiszekegygel megúszta. Modernizáló-

dik az egyház, mondta tudálékosan, vagy a plébános úr lelkiismeretfurdalásával hozható kapcsolatba a beállott változás, bizonyára őurasága is átesett a tűzkeresztségen. S ezek az urak közben istenhitből akarnak nekem leckét adni! Ne vegye szerénytelenségnek, harangozó úr, de nekem nincs szükségem ilyen leckékre, engem már nem lehet eladni sem a hit, sem a nemiség, sem a szellem piacain. Mondtam: missziót teljesítek! Létem és munkám megteremtette városunkban a családok egyensúlyát. Az utóbbi évtizedben egyetlenegy válókeresetet sem adtak be nálunk az emberek, itt minden házasság boldog, és minden férfi elégedett a sorsával. Úgy látszik viszont, hogy az áldott állapotoknak semmi közük sincs az örökkévalósághoz, a mulandóság férgeit hordozzák magukban, amelyek lassan, de biztosan a felszínre rágják magukat. Hát most valami ilyesmiről van szó. Harangozó úr! Segítenie kell, mert engem megkörnyékezett a rontás!

— De hát mi történt, Bettyke? — kérdezte Göröngyi úr izgatottan.

— Az történt, harangozó úr, hogy a kegyszerárus szerelmet vallott nekem! — mondta Sánta Betty kétségbeesetten. — Eddig csak megszólított, s elmondta, hogy szerinte milyen idő várható másnapra, most leült mellém, és megfogta a kezem. „A szüziesség nem állapot, Betty kedves — súgta átszellemülten —, a szüziesség: a lélekből kiáradó tisztaság fehérsége és csendje és nyugalma és áhítata, ami magából sugárzik a világra!” Mit felelhettem volna, harangozó úr? Mondtam volna meg, hogy áhítatos nyugalمام tulajdonképpen a forgalmas szombat éjszaka halálós fáradsága, hogy azért ültem ki a templom előtti padra, és hagytam, hogy bepermetezzen a szökőkút vize, mert biztos voltam benne, hogy senki sem ül mellém, és csendben lehetek egy kicsit?! Közben a kegyszerárus az ajkához emelte a kezem, és végigcsókolta az ujjaim hegyét, én meg nem tudtam, mitévő legyek, mert soha senki nem próbált ilyen fondorlatosan birtokba venni. Ültem hát meredten, látszólag érzéketlenül, és akkor elkezdett simogatni. Szerettem volna elmondani neki, hogy tizenöt éves koromtól gyakorlom a mesterséget, és azóta egyetlenegy férfi sem simogatta így a kezem. És rávettem azt a pillantást, amittől tapasztalataim szerint a beton is folyékonyvá válik, és a folyadék is betonná sűrűsödik. Válaszként a kegyszerárus elővett egy szentképet, ami Krisztus jeruzsálemi sirját ábrázolta, és lehunyt szemmel csókot lehelt a közepére. „Maga is megcsókolhatja, Betty kedves” — mondta szeliden, és én röhögni akartam, hogy egy zsidó kereszteteket csókolgat, de azért én is megcsókoltam azt a képet. És akkor Friedmann úr felállt, meghajolt előttem, és azt mondta: „Ez volt az eljegyzésünk, Betty kedves!” Sosem hittem, hogy jó médium lehetnék, de akkor valamiféle delejes érzés kerített a hatalmába, transzba estem vagy valami ehhez hasonló történt velem, ha azt mondták volna, hogy Friedmann úr a Messiás, leborultam volna előtte. „Szeretnék karon fogva körbesétálni magával a Fötéren — mondta a kegyszerárus áhítatosan —, lássák az emberek, hogy egymáshoz tartozunk mindörökkre!” Már-már nyújtottam a karom, amikor a harangzúgás ráébresztett a valóságra, még végighallgattuk az unitárius pap és a komisszár vitáját, aztán felvettem a szoknyámat, és vihogva elrohantam, mert a kegyszerárust is rá akartam döbbszteni a valóságra: kurvából nem lehet igazi menyasszony soha!

— Ennyi? — kérdezte a harangozó rövid csend után.

— Igen! — mondta Sánta Betty tragikusan. — Ennyi!

— De hát ez nem olyan nagy baj, Bettyke! — sóhajtott föl Göröngyi úr megkönnyebbülten. — Tulajdonképpen valami nagyon kedves, nagyon szép dolog történt.

— Ez a legnagyobb tragédia előszele, ami érheti ezt a várost — mondta Sánta Betty komoran —, nagyobb tragédia, mintha a maga harangjai megtagadnák az engedelmisséget, és nem akarnának megszólalni, de nem akkor, amikor hívőket akar misére szólítani, hanem amikor kigyúl a város, és égni kezdenek a város-

széli szántóföldnek is. És maga kötne vagy száz bogot a harangkötélre, és elszopogatna egy mázsa selyemcukrot Hikkel úr fűszerüzletéből, és a harangok továbbra is magára tátnák mozdulatlan szájukat és megmerevedett nyelvüket. Hát nem ért az egészből semmit? Nekem is kedvem lenne ehhez a szerelemhez, jó lenne körbesétálni Friedmann úrral a Főteret, hogy lássák az emberek: egymáshoz tartozunk mindörökre! Csakhogy nekem olyan múltam van, hogy Friedmann urat halálra röhögnék miattam az emberek, élete legrosszabb üzletét kötne velem, legalább olyan rosszat, mint azzal, hogy zsidó anya szülte a világra. És azért sincs jogom ehhez a szerelemhez, mert sorsom és végzetem és a pillanat örömei és bánatai mind-mind egyet jelentenek nekem, s ennek semmi köze sincs a kegyeszerárus szerelméhez. Én meg nem tudok többféleképpen szeretni, ha a kegyeszerárust szeretném, akkor csak őt szeretném, és senki mást. Soha és sehogy! És ehhez nincs jogom. Ezért kell engem megmentenie, harangozó úr! Ha nem könyörül meg rajtam, nem tudok dolgozni tovább, és vége lesz a meghitt szerelmeknek és a boldog frigyeknek, összedől minden, amit keserves munkával felépítettem. Szodoma és Gomorra lesz itt, harangozó úr, én értek ehhez a szakmához, nekem eliheti.

Göröngyi úr megtörülte verejtékező homlokát.

— Mindezeket a plébános úrral kellene hogy megbeszélje... olyan dolgokról van szó, amelyek teljességgel meghaladják harangozói feladatkörömet...

— Csak maga tudja megtisztítani a lelkemet, harangozó úr!

— Nem tudom, igazán nem tudom, hogy ilyen esetekben ki lehetne-e róni penitenciát, és... és tulajdonképpen nem történt vétség... — bizonytalankodott Göröngyi úr.

— Engem az imák nem szabadíthatnak meg a rontástól, nekem a hitemet kell visszaadni, hogy szükség van rám továbbra is!

— Kérem, Bettyke, én akármit megtennék magáért — mondta Göröngyi úr elpárasodott szemmel.

— Köszönöm szépen, harangozó úr — mondta Sánta Betty hálásan. — Hát akkor, vegyem le a szoknyámat, vagy így is jó?

**KORUNK
PRÓZÁJA**

Regényrészlet.

Balogh Edgár olvassa fel hozzászólását az 1980. április 18-án tartott Korunk-dél-előttön; mellette az asztalnál: Szabó Zsolt, Gáll Ernő, Marosi Ildikó és Ritóok János. (Csomafáy Ferenc felvétele)